

Centro de Investigaciones y Estudios Superiores
en Antropología Social
Dirección General de Educación Indígena

Escuela Primaria Indígena: José de la Luz Mena Alcocer	C.C.T. 31DPB0268U	Localidad: Tiholop, Yaxcabá, Yucatán.
Profesor: Irma Yolanda Chel Uitzil	Asignatura: Maayat'aan. Lengua Maya	
Grado: 2°	Grupo: “A”	No. alumnos: 18
No. de alumnos que entienden la lengua maya: 18	No. de alumnos que hablan la lengua maya: 15	

Escuela Primaria Indígena: Cristóbal Colón	23DPB0015I	Localidad: Chanchen I, Tulum, Quintana Roo.
Profesor: Luis Alberto Ceh Gutiérrez	Asignatura: Maayat'aan. Lengua Maya	
Grado: 5°	Grupo: “A”	No. alumnos: 27
No. de alumnos que entienden la lengua maya: 27	No. de alumnos que hablan la lengua maya: 27	

Práctica cultural: Xiiwo'ob ku ts'aakankilo'ob.	
Práctica social del lenguaje: Ku tsikbal yéetel kajnáalo'ob tu yóok'olal u k'aj óoltik bix u beeta'al u ts'aakil k'áax, ku meyajtik u kúuchilo'ob ts'íib uti'al ka u ts'áaj k'aj óoltbil u túmben kaambal yéetel ku beetik mejen ts'íibo'ob uti'al u beeta'al u ju'unil áanalte'.	
Tiempo total en horas:	Número total de sesiones: 7

Lección 1: Ba'ax ti' k k'oja'antal.		Fecha: 2 de septiembre de 2019	Tiempo: 2 horas.
Aprendizaje esperado: Ka úuchuk tuukul tu yóok'olal ba'alo'ob k'aj óola'an te' kajtalo' yéetel ka méek'tanta'ak bey u ti'al kaaje'.			
Propósitos: Le xoknáalo'...			
<ul style="list-style-type: none"> Ku tsikbaltik ba'ax u yojel ti' le ba'axo'ob k'aj óola'an te' tu kaajal tu yóok'olal bix u ts'a'akal le k'oja'anilo'obo'. Ku k'aj óoltik xiiwo'ob ku ts'aakankilo'ob te' tu kaajalo'. 			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> Ku k'ayiko'ob u k'aayil "Ma'alob k'iin" yéetel péektsil le k'aayo'. Ku tsikbaltiko'ob bix u ts'a'akalo'ob lekéen k'oja'anchajako'ob. 		<ul style="list-style-type: none"> U ts'íibil le ba'ax ku ya'aliko'ob yaan te' pak'ilts'íibo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Paax yéetel u k'aayil "ma'alob k'iin". Ch'ilibts'íib uti'al u pak'ilts'íib. Pak'ilts'íib.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> Ku tsolts'íibtik tu pikilju'uno'ob ba'ax k'oja'anil ts'o'ok u tsa'ayal ti'ob: xeej, wach'k'ajil, chokwil, se'en, k'áak', chi'ibal pool. Ku máan u ye'es u ts'íibo'ob. Ku múul k'exik u áanalte'ob yéetel u yéet xoknáalo'ob uti'al ka ila'ak wa tu ts'íibtajo'ob tu beel le meyajo': apóstrofes yéetel jejeláas vocales. Ku múul utskiíntik le u ts'íibo'obo'. 		<ul style="list-style-type: none"> Le xóoxot'ts'íib yaan tu pikilju'uno'obo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Pak'ilts'íib. Pikilju'un. Ch'ilibts'íib uti'al u pak'ilts'íib.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> Ku tsikbaltiko'ob bix úuchik u ts'a'akalo'ob le ka k'oja'anchajo'obe'. Ku yojéeltiko'ob yaan k'oja'anilo'ob je'el u ts'a'akalo'ob yéetel xiiwo'obe'. Ku k'áatchi'itik tu yotocho'ob wáaj ti' u láak'tsilo'obe', ba'ax yéetel k'áaxil ku yúuchul ts'aak. 		U p'iskaambalil: U chíikulil úuchik u táakpajalo'ob. U chíikulil úuchik u xíixta'al le ts'íibo'obo'.	<ul style="list-style-type: none"> Pikilju'un.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 2: K k'aj óoltik xíiwo'ob ku ts'aakankilo'ob.		Fecha: 9 de septiembre de 2019	Tiempo: 2 horas
Aprendizaje esperado: Ka jets' óolta'ak jump'éeel meyaj xook uti'al ka beeta'ak u kúuchil u pa'ak'al le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo'.			
Propósitos: Le xoknáalo' ku ya'alik k'áatchi'ob, ba'axo'ob u k'aj óol yéetel ba'alo'ob u kanmaj uti'al ka u múul tsol u tuukul tu yóok'olal le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo', yéetel ku na'atik ba'ax u biilal le xooko'.			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> Ku beetiko'ob u báaxalil "Somos figuras geométricas" uti'al ka jóok'sa'ak u múuch'il meyaj'ob. Táankuch múuch'ilo'obe', ku ts'íibtiko'ob u k'aaba' k'oja'anilo'ob ti' xóoxot'ju'uno'ob. Uláak' táankuche', ku ts'íibtiko'ob u k'aaba' le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo' 		<ul style="list-style-type: none"> Xóoxot'ju'uno'ob tu'ux ts'íibta'an u k'aaba' k'oja'anilo'ob yéetel le k'áaxo'ob ba'ax yéetel ku ts'a'akalo'obo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Ju'uno'ob tu'ux chika'an figuras geométricas. Chúunchumuk ju'uno'ob.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> Ku ye'esik u ts'íibo'ob. Ku nupiko'ob u k'aaba' jump'éeel k'oja'anil yéetel u k'aaba' le k'áax ku k'a'abetchajal uti'al ka ts'a'akako'. Ku tsikbaltiko'ob ba'ax taak u kaniko'ob uti'al ka u jets' óolto'ob jump'éeel meyaj xook tu yóok'olal le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo'. Ku tukultiko'ob bix je'el u ye'esiko'ob ti' u yéet xoknáalo'obe'. 		<ul style="list-style-type: none"> U chíikulil le nojoch boonil ju'uno'. U chíikulil bix ken beeta'ak le meyaj xooko'. 	<ul style="list-style-type: none"> Nojoch boonil ju'un. Pikilju'un. Ch'ilibts'íib uti'al pak'ilts'íib.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> Ku beetiko'ob u jets' óolil yéetel ku ts'íibtik tu pikilju'uno'ob u tsoolil le ts'íib ti' le k'áax ku ts'aakankilo'. Ku tukultiko'ob jump'éeel u k'áaxil kaambal yaan tu naajilo'ob yéetel ba'ax kun u kaxto'obi'. Ku kaxtik tu kajtalo'ob jump'éeel k'áax ku ts'aakankil yéetel ku bisiko'ob tu najil xook ti' uláak' jaatsxook. 		<p>U p'iskaambalil: U chíikulil úuchik u yila'al bix u meyaj'ob.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nojoch boonil ju'un. Pikilju'un.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 3: Bix le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo'.		Fecha: 17 de septiembre de 2019	Tiempo: 2 horas.
Aprendizaje esperado: Ka k'aj óolta'ak bix le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'ob yaan te' maayáaj kaajo'obo'.			
Propósitos: Le xoknáalo' ku k'aj óoltik bix le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo' yéetel ku tsolik u na'at tu yóok'olalo'ob.			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> Ku báaxtiko'ob "Xa'ak'a'an xúuxak" yéetel u k'aaba' le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo'. Ku ts'íibtiko'ob ti' xóoxot'ju'uno'ob taak'al tu wíinkililo'ob. 		<ul style="list-style-type: none"> U chíikulil úuchik u táakpajalo'ob te' báaxalo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Chowak ju'uno'ob. Ch'ililb boono'ob.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> Ku ye'esiko'ob le k'áaxo'ob tu bisajo'obo'. Ku yéeyiko'ob jo'op'éel ti' le k'áaxo'obo' uti'al ka u xíixto'ob bix u xóoxot'alo'ob. Ti' mejen múuch'o'obe', ku ts'íibtiko'ob le ba'ax tu xíixtajo'obo' yéetel ku boniko'ob u yoochel uti'al ka u báaxto'ob memorama yéetel u yéet xoknáalo'ob. Ku k'a'abetkuunsiko'ob le apostrofeo'. 		<ul style="list-style-type: none"> U mejen ju'unilo'ob memorama. 	<ul style="list-style-type: none"> K'áaxo'ob ku ts'aakankilo'ob. Xóoxot'ju'uno'ob.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> Ku xíixtiko'ob yéetel ku yutskíinsiko'ob u ts'íibil uti'al ka u máanso'ob tu pikilju'uno'ob. 		U p'iskaambalil: E'esaj ts'íib tu'ux ku yila'al bix u kaambalo'ob yéetel u táakpajalo'ob te' meyajo'.	<ul style="list-style-type: none"> Pikilju'un. Pak'ilts'íib. Ch'ililbts'íib uti'al pak'ilts'íib.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsooilil le túumben Modelo Educativo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 4: K tsoltukultik jump'éeel k'áatchi'.		Fecha: 23 de septiembre de 2019	Tiempo: 2 horas.
Aprendizaje esperado: Ka k'aj óolta'ak u xóoxot'il le k'áax ku k'a'abetchajal uti'al ka meyajta'ak le ts'aako' yéetel ka tso'olok tu beel le tuukul uti'al ka beeta'ak le k'áatchi' kun ya'abkunsik le kaambalo'.			
Propósitos: Le xoknáalo'...			
<ul style="list-style-type: none"> Ku k'aj óoltik bix u sen k'a'abetkuunsa'al le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo'. Ku tsolik u kaambal yéetel ku tukultik k'áatchi'ob uti'al ka u ya'abkuns ba'ax u k'aj óol. Ku xíixtik u ts'íib uti'al ka u yutskiint yéetel u yáantaj le ka'ansajo'. 			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> Ku báaxtiko'ob memorama yéetel le na'ato'ob tu ts'íibtajo'ob te' tu ts'ook xooke'. 		<ul style="list-style-type: none"> U chíikulil úuchik u táakpajal te' báaxalo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Memorama ts'o'ok u yáax meyajta'al.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> Ku k'aj óoltiko'ob u xóoxot'il le k'áax ku k'a'abetpajal uti'al ka meyajta'ak le u ts'aakilo'. Ku yiliko'ob bix u meyaj u moots, u le', u paach yéetel u lool le k'áaxo'. Ku ts'íibtiko'ob ti' chowak ju'uno'ob yéetel u le'il woojo'obe', mejen k'áatchi'ob. Ku k'áatchi'itiko'ob juntúul maayáaj ajts'aak máak tu yóok'olal bix u meyajta'al le ts'aako': ku cha'akal, ku ya'ach'ta'al, ku ju'uch'ul, ku cha'acha'al, ku ku'ulta'al, ku yu'uk'ul wáaj ku yichíinta'al. 		<ul style="list-style-type: none"> U chíikulil u meyajto'ob ti' nojoch boonil ju'un. U chíikulil úuchik u xíixta'al yéetel u yutskiinta'al u ts'íibo'ob te' pak'ilts'íibo'. 	<ul style="list-style-type: none"> K'áaxo'ob ku ts'aakankilo'ob. Chowak ju'uno'ob. Ch'ilibts'íib jejeláas u boonilo'ob. Pak'ilts'íib. Ch'ilibts'íib uti'al pak'ilts'íib.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> Ku xíixtikob wa ma'alob u ts'íibil uti'al ka u máanso'ob ti' junwáal nojoch ju'un. 		<ul style="list-style-type: none"> U p'iskaambalil: E'esaj ts'íib tu'ux ku yila'al bix táakpajiko'ob uti'al ka beeta'ak le k'áatchi'obo'. 	<ul style="list-style-type: none"> Nojoch boonil ju'un. Pak'ilts'íib. Ch'ilibts'íib uti'al pak'ilts'íib.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 5: K k'áatchi'itik juntúul maayáaj ajts'aak máak.		Fecha: 1 de octubre de 2019	Tiempo: 1 hora
Aprendizaje esperado: Ka xa'aykuns'aak ba'axo'ob k'aj óola'an te' kajtalo' yéetel ka meyajta'ak k'áatchi'ob ti' le kajnáalo'obo'			
Propósitos: Le xoknáalo'...			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku tsikbal tu yóok'olal ba'ax ku xokik wáaj ku yu'ubik u xo'okol. • Ku ye'esik ba'ax u yojel yéetel ku k'áatik ba'ax ma' u yojeli'. • Ku xa'aykunsik ba'ax u k'aj óol lekéen u k'áatchi'it u yéet kajnáalo'ob tu yóok'olal le ba'ax ku xo'okolo'. 			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
• Ku ka' múul xokiko'ob le k'áatchi'ob tu meyajtajo'ob te' tu ts'ook xooko'obe'.		• U chíikulil úuchik u xooko'ob	• Nojoch boonil ju'un yéetel le k'áatchi'obo'
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku payaltiko'ob juntúul maayáaj ajts'aak uti'al ka u beeto'ob le k'áatchi'obo'. • Ku beetiko'ob le k'áatchi'ob ti' le máako', ba'ale' junjuntúulil kun t'aano'obi'. • Ku ts'íibtiko'ob ti' junwáal ju'un, yéetel u yáantajil le ka'ansajo', le ba'ax tu ya'alaj le ajts'aak máako'. • Ku boniko'ob u yochel le k'áaxo'obo'. 		<ul style="list-style-type: none"> • Le ts'íib tu beetajo'ob te' tu pikilju'uno'ob tu yóok'olal le núukt'aano'obo'. • U ts'aapil u meyaj ts'íib le xoknáalo'obo'. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sak ju'un. • Ch'ilibboon. • Pikilju'un.
Cierre			
• Ku jóok'olo'ob táankab uti'al ka e'esa'ak ti'ob bix u máak'anta'al le ts'aako'obo'.		U p'iskaambalil: U xíixta'al u ts'aapil u meyaj ts'íib le xoknáalo'obo'. E'esaj ts'íib tu yóok'olal bix úuchik u meyajob.	• U nu'ukulil tu'ux ku béeytal u beeta'al le ts'aako'obo'.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 6: Ko'ox meyajtik jump'éeel áanalte'.		Fecha: 1 de octubre de 2019	Tiempo: 1 hora.
Aprendizaje esperado: Ka ts'a'abak k'aj óoltbil le ba'axo'ob ku bin u ka'analo' yéetel jump'éeel múuch' meyaj.			
Propósitos: Le xoknáalo'...			
<ul style="list-style-type: none"> Ku tsolik kaambalo'ob ti' mejen ts'iibo'ob yéetel u yáantajil oochelo'ob uti'al ka u beet jump'éeel áanalte'. Ku meyajtik jump'éeel áanalte' yéetel u yáantajil le ka'ansajo' yéetel u baatsilo'ob. 			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> Ku ye'esiko'ob le ts'iib tu beetajo'ob te' tu ts'ook xooke', ka u yilo'ob ba'ax ku binettik ti'ob. 		<ul style="list-style-type: none"> U ts'aapil u meyaj ts'iib le xoknáalo'obo'. 	<ul style="list-style-type: none"> U ts'iib le xoknáalo'obo'.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> Ku k'áatiko'ob áantaj ti' u na'ob. Ku chúunsik u máak'antiko'ob jump'éeel áanalte' yéetel le ts'iibo'ob tu yáax meyajtajo'obe'. Ku kanáantiko'ob ka u bis: <ul style="list-style-type: none"> U k'aaba' le k'áaxo'. U yoochel le k'áaxo'. U xóoxot'il le k'áax ku k'a'abetkuunsa'al uti'al ka beeta'ak le ts'aako'. Bix u meyajta'al le ts'aako'. 		<ul style="list-style-type: none"> Le áanalte' tu chúunsaj u beetiko'ob yéetel u na'obe'. 	<ul style="list-style-type: none"> Pak'ilts'iib. Cartulina. Taatak'. Ch'ilibboon. U ja'il boon. Chowak nook'. Xóoxot' nook'. U nu'ukulil u beeta'al joolo'ob.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> Ku jóok'olo'ob táankab ka u jo'olbeso'ob junxéet' lu'um uti'al ka u pak'o'ob le k'áaxo'ob ku ts'aakankil tu taasajo'obe'. 		U p'iskaambalil: E'esaj ts'iib tu'ux ku yila'al bix úuchik u táakpajalo'ob uti'al ka beeta'ak le áanalte'o'.	<ul style="list-style-type: none"> Nu'ukulo'ob uti'al u páana'al lu'um.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'iibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativoo', ma' jeets'elo'obi'.			

Lección 7: Ko'ox k beetik jump'éeel kúuchil uti'al ka pa'ak'ak k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'ob.		Fecha: 1 de octubre de 2019	Tiempo: 1 hora.
Aprendizaje esperado: Ka chiimpolta'ak le úuchben meyajtsil kuxa'an te' kajtalo' yéetel ka ch'a'abak u tuukulil u kanáanta'al le k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obo' uti'al ma' u sa'atalo'ob.			
Propósitos: Le xoknáalo'...			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku meyajtik jump'éeel e'esaj múul xook aktáan u yéet xoknáalo'ob. • Ku ye'esik ba'ax tu kanaj yéetel ku jets'ik u tuukul uti'al ka u kanáant yóok'olkaab. • Ku meyajtik jump'éeel kúuchil tu'ux ka pa'ak'ak k'áaxo'ob ku ts'aakankilo'obi'. 			
Actividades	Competencias	Evidencia de aprendizaje	Recursos y materiales
Apertura			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku k'áatiko'ob áantaj ti' u yuumo'ob. • Ku múul tsoliko'ob le kúuchil tu'ux kun e'esbil le áanalte'ob tu meyajtajo'obe'. 		<ul style="list-style-type: none"> • Ku múuch' t'anikubáajo'ob uti'al ka beeta'ak u ye'esajil le áanalte'o'. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mayakche'. • Áanalte'ob. • U nu'ukulil u jats'utskíinta'al u kúuchil le e'esajilo'.
Desarrollo			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku beetiko'ob jump'éeel e'esajil xook yéetel le áanalte'ob tu meyajtajo'obe'. • Ku payalchi'itiko'ob tuláakal mejen xoknáalo'ob yéetel u ka'ansajo'ob uti'al ka pa'ak'ak le k'áaxo'ob tu taasajo'ob te' najil xooka'. • Ku tak'iko'ob u k'aaba' le k'áaxo'obo'. 		<ul style="list-style-type: none"> • U chíikulil tuláakal le meyaj kun beetbilo'. 	<ul style="list-style-type: none"> • U nu'ukulil uti'al u k'a'antal u t'aan máak. • U nu'ukulil paax. • U tsoolil le e'esajilo'.
Cierre			
<ul style="list-style-type: none"> • Ku ch'a'iko'ob jets'ekt'aan uti'al ka u kanáanto'ob le k'áaxo'obo'. • Ku tsoliko'ob ba'ax tu kanajo'ob yéetel tuláakal le meyajjo'. 		<p>U p'iskaambalil: E'esaj ts'íib tu'ux ku yila'al bix úuchik u táakpajalo'ob te' meyaj xooko'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pikilju'un.
Observaciones / comentarios: Ma' u ts'íibta'al Competencias tumen ti' u tsoolil le túumben Modelo Educativoo', ma' jeets'elo'obi'.			

Centro de Investigaciones y Estudios Superiores
en Antropología Social
Dirección General de Educación Indígena

